

Marzena Będkowska-Oblak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6758-7796>
e-mail: marzena.bedkowska-oblak@us.edu.pl

Informacja o produkcie i mechanizmy jej spójności w komunikacji specjalistycznej w technice

Product information and its cohesion mechanisms in technical communication

Abstrakt

Technika jest obszarem szczególnym, który łączy ze sobą wiele innych obszarów, a tym samym charakteryzuje się swoistym zespołem cech, wnoszonych przez użytkowników procesu komunikacji, reprezentujących swoje dyscypliny, obszary czy tradycje. Przedmiot badań przedstawionych w artykule stanowi tekst w komunikacji specjalistycznej, którego najważniejszym aspektem jest funkcja, bowiem teksty specjalistyczne są z założenia niezależne od stylu, względnie sposobu myślenia autora. Rozważania obejmują problematykę mechanizmów zapewnienia spójności tekstu i mają służyć wzbogaceniu badań z zakresu lingwistyki tekstu specjalistycznego, w szczególności technolingwistyki szczegółowej. Analizie poddane zostały wskaźniki zespolenia, gwarantujące spójność w wybranym gatunku tekstu, tj. informacji o produkcie. Celem rozważań podjętych w artykule jest próba zbadania spójności tego gatunku tekstu w obszarze techniki, będącego wypadkową jego znaczenia i cech formalnych. Korpus badawczy tworzy oferta handlowa produktów z zakresu AGD czołowych niemieckich przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: spójność tekstu, komunikacja specjalistyczna, technika

Abstract

Technique is a special field of science that combines many other fields, thus forming a unique set of features that are brought into the communication process by its participants, who represent their disciplines, fields of interest or traditions. The article concerns text as used in specialized communication along with its most significant aspect, i.e. its function, since specialized texts are, by definition, independent of their author's style or way of thinking. The undertaken analysis includes the issue of mechanisms used to ensure textual cohesion and is intended to contribute to research in the field of specialized text linguistics, particularly techno-linguistics. The article analyses cohesion markers which constitute the linguistic means used to guarantee cohesion of a specialized text, i.e. – in this instance – product information. The aim of the study is to scrutinise text cohesion in the analysed genre, it being the result of both the meaning of the text as

well as its formal features. The research is based on the commercial offer of household appliances (the so-called white goods) produced by leading German companies.

Keywords: text cohesion, specialized communication, technology

1. Spójność tekstu (kohezja, koherencja) – próba ujęcia specyfiki pojęć

W zakresie badań lingwistyki tekstu leży m.in. identyfikowanie wszelkich środków, przy pomocy których występujące po sobie kolejno zdania wiążą się ze sobą, tworzą kontekst i funkcjonują jako tekst. Formy i stopień wzajemnych zależności pomiędzy tymi zdaniami są jednocześnie typowe i właściwe dla gatunków, względnie wzorców tekstów (por. Liedtke 2016: 165). W definicji pojęć spójności (kohezji) – będącej funkcją składni – i pojęcia koherencji, obejmującej znaczenie, sens, jak również działania komunikacyjne i ich relacje, tj. planowanie i wnioskowanie (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 15 i n.) ujęte zostały podstawowe cechy tekstu. Cechy te odnoszą się zarówno do jego budowy, jak i aspektów wychodzących poza jego strukturę i zasadniczą treść. W miarę rozwoju lingwistyki od lat 70. XX w. bardzo wiele uwagi poświęcono problematyce cech tekstów (m.in. Mayenowa 1971; de Beaugrande, Dressler 1990; Wilkoń 2002; Sandig 2006; Adamzik 2016; Stede 2018). Wypracowanych zostało wiele aspektów szczegółowych, składowych, uwzględniających interkulturowe spojrzenie na tekst, odpowiadające badaniom w obszarach językoznawstwa angielskiego, niemieckiego oraz polskiego, w tym rodzajów, względnie typologii kohezji i koherencji tekstu (Kaczmarek 2014: 31 i n.). W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że pojęcie spójność implikuje w sobie kohezję i koherencję. Z uwagi jednak na istniejące rozbieżności na gruncie badań polonistycznych, germanistycznych czy anglojęzycznych w ujęciu i rozumieniu poszczególnych pojęć oraz typów spójności, w dalszej części pracy nastąpi doprecyzowanie uwzględnionych w analizie kryteriów.

2. Mechanizmy spójnościowe informacji o produkcji w komunikacji specjalistycznej w obszarze techniki

Informacja o produkcji to typowy gatunek tekstu w procesie komunikacji technicznej (wewnątrz- i pozabranżowej), który odnosi się do zakresu rzeczowego. Wyróżnia go posiadanie cech tekstu deskryptywnego. Celem jest tu zestawienie podstawowych informacji o produkcji, jego

krótka prezentacja i charakterystyka (budowy, funkcji, wyglądu, możliwości zastosowania, posiadanych zalet) oraz zainteresowanie klienta tym produktem. Według Göpferich (1995: 191) jest to tekst łączący dwie funkcje – informującą i apelatywną, zawierający istotne dla realizacji jego celu elementy wizualne. Na płaszczyźnie struktury tekstu mamy do czynienia z charakterystyczną kompozycją, strukturą podziału tekstu, stałymi komponentami i schematem przepływu informacji zgodnie z zamierzoną realizacją jego funkcji, a także z zastosowaniem odpowiednich aktów mowy, m.in. zachęcania, informowania, prezentowania, opisywania i wyjaśniania. Płaszczyznę formułowania, a dokładniej płaszczyznę składniową, tworzą krótkie, proste zdania, sformułowane w stronie czynnej. Kolejnymi charakterystycznymi cechami tego gatunku tekstu specjalistycznego opisywanymi w literaturze przedmiotu (por. Arntz 2001: 60 i n.; Engberg 2003: 12 i n.; Michnova 2010: 142 i n.) są częste powtórzenia oraz świadoma rezygnacja z formułowania negatywnych treści, jak również, odróżniające ten gatunek tekstu od innych, występowanie fragmentów zdań, syntagm wstawianych do zestawień tabelarycznych. Jak wykazują w swoich badaniach Engberg (2003: 72) oraz Heinemann, Viehweger (1991: 233), temat realizowany jest w tekście przy pomocy utartych struktur i środków językowych, rutynowo stosowanych wzorców, które odpowiadają sposobowi formułowania treści, jakiego oczekuje odbiorca komunikatu.

2.1. Przedmiot badań

Przedmiot badań w niniejszych rozważaniach nad spójnością tekstu specjalistycznego na przykładzie typowego gatunku w tym obszarze – informacji o produkcie – stanowią napisane w języku niemieckim teksty zamieszczone na stronach internetowych trzech największych producentów sprzętu technicznego, tj. AEG-Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft (43 produkty), Bosch-Home (56 produktów) i Siemens-Home (38 produktów), specjalizujących się w wyrobach technicznych codziennego użytku. Teksty te dotyczą produktów skatalogowanych jako sprzęt AGD (niem. *Hausgeräte*) w dwóch kategoriach: sprzęty kuchenne (lodówki, płyty do gotowania, piekarniki, okapy kuchenne, mikrofalówki) oraz urządzenia do prania i suszenia. Analizie poddane zostały opisy produktów będących w ofercie wyżej wymienionych producentów przez sześć miesięcy w 2022 r. Korpus badawczy stanowi 137 tekstów – informacji o produkcie. Badanie mechanizmów spójności w wybranym gatunku tekstu ma udzielić odpowiedzi na pytanie, które z wyznaczników spójności są charakterystyczne dla tego gatunku i w jaki sposób uzyskiwana jest spójność tekstu, a co za tym idzie przekazywanych informacji.

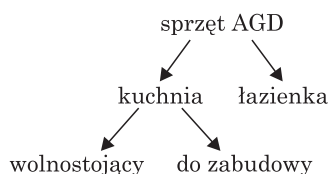
2.2. Mechanizmy spójnościowe informacji o produkcji w obszarze techniki

Badanie wykładników spójności i wskaźników zespolenia gatunku tekstu informacja o produkcji w komunikacji specjalistycznej w obszarze techniki zostało oparte na typologii spójności według Żydek-Bednarczuk (2005), która wyróżniła: spójność pragmatyczną, tematyczną, semantyczną (koherencję) i formalną (kohezję). W charakterystyce poszczególnych płaszczyzn spójności uwzględnione zostały ponadto prace innych badaczy, m.in. Mayenowej (1971), de Beaugrande, Dresslera (1990), Wilkonia (2002), Sandig (2006), Kornackiej (2006, 2007), Adamzik (2016) oraz Stede (2018), które pozwoliły na dopełnienie typologii według Żydek-Bednarczuk (2005) o mechanizmy typowe dla tego gatunku tekstu w obszarze techniki, a nieuwzględnione przez autorkę wyżej wymienionej typologii. Przyjęta metoda badawcza to analiza jakościowa mechanizmów spójnościowych, poparta reprezentatywnymi przykładami zaczerpniętymi z tekstów składających się na korpus badawczy. Wyniki przeprowadzonej analizy wraz z komentarzami zostały zawarte w dalszej części artykułu.

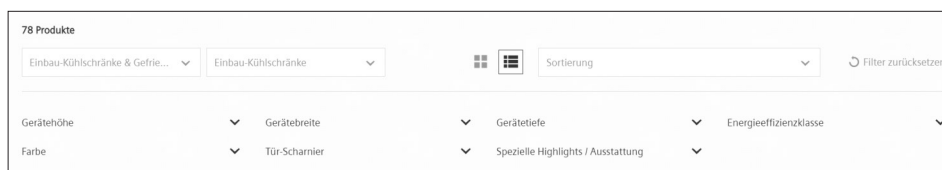
2.2.1. Spójność pragmatyczna informacji o produkcji

Z perspektywy roli tekstu w dyskursie (intertekstualna płaszczyzna dyskursu), w tym wypadku technicznym, ważne jest zwrócenie uwagi na spójność pragmatyczną. Jak zauważa Żydek-Bednarczuk (2005: 87), **spójność pragmatyczna** to spójność kontekstowa, łącząca pozajęzykowe cechy dyskursu, swoistą standaryzację i wzorcowość w realizacji zamierzeń komunikacyjnych za pomocą tekstu. Jest to pewna umowa, oparta na wspólnej wiedzy interlokutorów o świecie, ukonstytuowana według specyfiki komunikacji, obowiązujących konwencji, praktyk, swoistej standaryzacji i wzorcowości tekstu. Tekst specjalistyczny jest systemem regularności, które w komunikacji wewnątrzbranżowej są ogólnie przyjęte, znane i oczekiwane. Jak uważa Engberg (por. 1997: 5 i n., 2003: 61 i n.), konwencja tekstu jest wypadkową tendencji do zachowania stereotypów w procesie tworzenia tekstu specjalistycznego i powtarzających się warunków, w których tekst ten powstaje. W procesie tym autor przyjmuje i zachowuje pewne strategie konwencji, która jest typowa dla danego zadania komunikacyjnego. Znaczącą rolę odgrywa tu norma społeczna, rozumiana jako system obowiązujących i przyjętych działań, uwarunkowań kulturowych i społecznych, które zostały narzucone jednostce i tym samym ograniczają w dużej mierze jej wolność

formułowania wypowiedzi – do możliwości, które zostały przyjęte przez tradycyjny system zachowań. Należy zatem pojmować tekst także jako swoiste miejsce językowych regularności. Każdy gatunek tekstu cechuje charakterystyczny wzorzec językowy i strukturalny. Poprzez cykliczne powtarzanie lub powielanie określonych wzorców utrwala się one jako regularne formy zachowań w określonych sytuacjach komunikacyjnych i stają się konwencją. Tym samym są stosowane i oczekiwane. W ramach komunikacji wewnątrzbranżowej nadawca formułuje, a odbiorca oczekuje określonego wzorca zachowań, który obu stronom jest dobrze znany (por. Engberg 1997: 46). Spójność pragmatyczna wynika zatem z cech gatunkowych tekstu, m.in. z kompozycji tekstu (Żydek-Bednarczuk 2005: 87). W swojej konwencji informacja o produkcie jako gatunek tekstu w komunikacji specjalistycznej ma zasadniczo strukturę tekstu o umiarkowanym stopniu wzorcowości. Wzorzec tekstu sprawia, iż teksty tego samego gatunku tworzą swoistą pragmatyczną sieć tekstów typowych dla komunikacji specjalistycznej w technice, która powoduje, że w swojej strukturze tekst upodabnia się do innych, nawet jeśli ich tematem są inne produkty. Fakt ten przyczynia się do tego, iż zarówno produkcja, jak i odbiór przebiegają według określonego schematu działań, co znacznie ułatwia zrozumienie komunikatu zawartego w tekście. Wybierając produkt, odbiorca kieruje się schematem postępowania, według którego autor tekstu informuje o swoim produkcie. Produkty techniczne są z reguły zestawiane w odpowiednich grupach według głównych kategorii w ramach danego kontekstu, np. miejsce użytkowania, sposób montażu:

W dalszej kolejności stosowane są podkategorie odnoszące się do funkcji produktu, względnie cech zewnętrznych lub parametrów (zob. przykład 1).

Przykład 1.

Źródło: <https://www.siemens-home.bsh-group.com/de>

Każdy tekst odnoszący się do samego produktu zawiera jego nazwę, dane modelu, wymiary i parametry techniczne, umieszczone w poszczególnych akapitach, względnie według punktów, jak na przykładach 2 i 3.

	<p>iQ700 Einbau-Kühlschrank 212.5 x 75.6 cm Flachscharnier CI30RP02</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Finden Sie ganz einfach für jedes Lebensmittel den optimalen Platz - Storage Guide. ✓ hyperFresh Premium 0 °C – optimale Lagerung für frische Lebensmittel. ✓ Home Connect – Steuern Sie Ihren intelligenten Kühlschrank von überall aus. ✓ Mehr Lagerraum für Ihre Einkäufe - extragroßes Lagervolumen. ✓ Die superCooling-Taste senkt die Temperatur für eine eingestellte Zeit, um frische Lebensmittel schnell zu kühlen.
---	--

Przykład 2.

Źródło: <https://www.siemens-home.bsh-group.com/de>

<p>RTB413E1AW ☆☆☆☆☆ 0 (0)</p>
<p>Freistehender Tisch-Kühlschrank / 850 mm / 4-Sterne-Gefrierfach / 130...</p>
<ul style="list-style-type: none"> • OptiSpace: Höhenverstellbare Glasablagen • Gefrierfach. Im Kühlschrank. 4-Sterne-Fach • 5 Jahre Garantie auf den Kompressor. • Steuern Sie die Funktionen und Temperatur mit Electronic Control • Frostmatic: Beschleunigtes Schnellgefrieren - Nährstoffe bleiben erhalten

Przykład 3.

Źródło: <https://www.aeg.de>

Przedstawione przykłady ilustrują konsekwentne pragmatyczne usytuowanie i jednolitą w swej konwencji strukturę, a zarazem potwierdzają tezę o spójności pragmatycznej tekstów informacji o produkcie w badanym obszarze techniki.

Umieszczenie produktu, a tym samym informacji o nim w zbiorze głównym, który stanowi katalog i następujący dalej podział tekstu na płaszczyzny, tj. nazwa kategorii, nazwa produktu, tekst wprowadzający i odsyłanie do dalszych podkategorii i części tekstu, sprawia, iż powstaje mechanizm **spójności teleskopowej** (por. Kornacka 2007), gdzie każdy kolejny element wynika z poprzedniego. Dodatkowo powszechnie przyjętą praktyką w procesie komunikacji specjalistycznej o produkcie i prezentacji samego produktu w obszarze technicznym jest jej publikacja w formie elektronicznej, co niesie za sobą multimodalność i multilinearność tekstu (por. Żebrowska 2010: 253). Multilinearność jest niezwykle istotna dla mechanizmów spójności formalnej. To możliwość przejścia poprzez odnośnik z jednego fragmentu tekstu do innego, co oznacza, że tekst, na który składają się poszczególne składowe w danej kolejności odbioru, jest tekstem spójnym. Zamieszczenie w tekście właściwym widocznych graficznie odnośników (linków) daje odbiorcy możliwość przeczytania całej leksji lub przejścia do innego fragmentu tekstu poprzez kliknięcie na odnośnik. Jak zauważa Zwierzchoń-Grabowska (2016: 138 i n.), autor zakłada i wyraża w ten sposób *explicite* w formie linków nielinearność hipertekstu. Powstały w ten sposób hipertekst jest konkretną realizacją struktury tekstowej, zawierającą informacje w określony sposób ustrukturyzowane. Jest to nielinearna lub multilinearna koncepcja organizacji i prezentacji określonych treści (por. Żydek-Bednarczuk 2012: 168), co widać na przykładzie 4.

Storrer (1999: 42) uznaje to za spójność globalną, nie lokalną, gdyż tekst w swej strukturze jest podzielony na nielinearne części.

SERIE 9000 SENSEPRO®

Das Serie 9000 SensePro® Kochfeld mit kabellosem Gargutsensor misst die Kerntemperatur von Speisen zum Kochen, Braten und SousVide-Garen. Ihr persönlicher Sous-Chef.

[Erfahren Sie mehr über die Serie 9000](#)

Produktübersicht Serie 9000 SensePro®

Przykład 4.

Źródło: <https://www.aeg.kitchen/cooking/kochfelder>

2.2.2. Specyfika spójności tematycznej informacji o produkcji

Spójność tematyczna informacji o produkcji w komunikacji specjalistycznej w obszarze techniki odzwierciedla się w określonych formach parafrazowania w celu odnalezienia łańcuchów izotopowych (por. Żydek-Bednarczuk 2005: 83 według Agricoli 1979) oraz w charakterystycznym dla tego gatunku stylu wypowiedzi (por. Sandig 2006: 403). To odpowiednio zorganizowana struktura wiedzy przekazanej przez autora i przetworzonej przez odbiorcę. Należy w tym miejscu podkreślić, iż nadawca tekstu nie przekazuje kompletnej struktury danych, tzn. takiej, dzięki której odbiorca – przy wykorzystaniu tzw. skryptów bądź schematów poznawczych – jest w stanie wytworzyć zrozumiałą dla siebie całościowy obraz produktu, w tym m.in. jego funkcji, budowy i zastosowania. Zamiast tego jedynie zachęca do zainteresowania się nim poprzez prezentację jego walorów. Braki mogą zostać uzupełnione przez odbiorcę w drodze inferencji (por. Prasalski 2014: 89). Ciągłość treści nadaje tekstowi sens. Tekst prezentuje zatem wiedzę wynikającą z realizacji zamiarów, spełniania oczekiwań oraz doświadczeń uczestników procesu komunikacji zainicjowanego poprzez tekst. Jak zauważają de Beaugrande i Dressler (1990: 124 i n.), komunikacja ta wymaga wiedzy proceduralnej, która leży u podstaw czynności tekstowych i na którą składają się zastosowane globalne wzorce jej konstruowania. Do wzorców zaliczyć należy m.in. wzorzec tematu dla danego gatunku tekstu czy sytuacji i wagi, względnie roli odbiorcy. Na wzorzec tematu składają się natomiast: wiedza zdeterminowana, zdroworozsądkowa i typowa oraz wiedza przypadkowa. Te zaś powinny być uporządkowane i ujęte w schematy, odzwierciedlające swoisty porządek, rodzaj wzajemnych relacji i połączeń. Zawarta w tekście kombinacja pojęć i relacji to swoiste rozwiązywanie problemu (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 131 i n.).

Informację o produkcji cechuje zaś następstwo poruszanych kwestii tematycznych, osiągame poprzez zaplanowaną addytywną realizację tematu głównego, którym jest sam produkt (por. Heinemann, Viehweger 1991: 172). Teksty zawierają konwencjonalne informacje (łańcuchy izotopowe) na temat: funkcji, budowy, jakości, wyglądu oraz parametrów technicznych produktu, przy czym, zgodnie z funkcją tekstu, są to jedynie informacje ogólne, skoncentrowane głównie na realizacji funkcji apelatywnej, czyli zachwalające produkt i nakłaniające do jego nabycia. W tabeli 1 przedstawiono układ łańcuchów izotopowych w odniesieniu do przytoczonych powyżej przykładów 2 i 3.

Tabela 1. Układ łańcuchów izotopowych w przykładach 2 i 3

Zakres tematyczny	Temat (izotopy semantyczne) – przykład 2	Temat (izotopy semantyczne) – przykład 3
funkcja	<i>...Die superCooling-Taste senkt die Temperatur für eine eingestellte Zeit, um frische Lebensmittel schnell zu kühlen... ...Home Connect – Steuern Sie Ihren intelligenten Kühlschrank von überall aus...</i>	<i>...Steuern Sie die Funktionen und Temperatur mit Electronic Control... ...OptiSpace: ...höhenverstellbare Glasablagen... ...beschleunigtes Schnellgefrieren...</i>
budowa + wygląd	<i>...iQ700 Einbau-Kühlschrank... ...Flachscharnier... ...212.5x75,6 cm...</i>	<i>...freistehender Tisch-Kühlschrank... ...850 mm... ...130 l...</i>
jakość	<i>...mehr Lagerraum... ...extragroßes Lagervolumen...</i>	<i>...5 Jahre Garantie auf den Kompressor...</i>
parametry techniczne	<i>...hyperFresh Premium 0 °C – optimale Lagerung für frische Lebensmittel...</i>	<i>...4-Sterne-Gefrierfach...</i>

2.2.3. Mechanizmy spójności semantycznej analizowanego gatunku tekstu

Spójność semantyczna (koherencja) to wzajemne relacje semantyczne tworzące kontekst, pola leksykalne budujące temat (por. Żydek-Bednarczuk 2005: 76; Fix 2008: 22; Liedtke 2016: 165 i n.; Stede 2018: 30) i znaczenie (spójność znaczeniowa – por. Kornacka 2007: 229). Spójność semantyczna dotyczy sposobów, w jakie pojęcia i relacje w tekście są ze sobą skonfigurowane. To struktura wiedzy, treści kognitywnych, odzyskiwanych i aktywowanych w umyśle w procesie produkcji i odbioru komunikatów zawartych w tekście (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 21; Żydek-Bednarczuk 2005: 80, według Mayenowej 1976). Koherencja jest nie tylko cechą tekstu, ale raczej rezultatem procesów poznawczych zachodzących pomiędzy użytkownikami tekstu. De Beaugrande i Dressler (1990: 24 i n.) podkreślają, że odbiorca komunikatu przekazywanego w tekście wnioskuje i stosuje własną wiedzę do założenia co do treści tekstu. Nadawca mógłby powiedzieć o wiele więcej, ale nie widzi ku temu powodów, jeśli zakłada np., że odbiorca reprezentuje jego grupę zawodową i posługuje się tym samym językiem specjalistycznym. Operacja wnioskowania pokazuje zatem, jak odbiorca podtrzymuje koherencję tekstu poprzez własne uzupełnienia sensu jego treści, dzięki czemu tekst staje się akceptowalny (por. De Beaugrande, Dressler 1990: 26). Jest to proces ukierunkowany na rozwiązanie problemu.

Sandig (2006: 397) przy spójności semantycznej (koherencji) wskazuje z kolei na presupozycję pragmatyczną, tj. wnioskowanie o nadawcy, odbiorcy komunikatu, produkcji, wzajemnej relacji **nadawcy/autora i odbiorcy**, sytuacji.

W poddanych analizie tekstach wyróżnia się znacząco jeden typ relacji pomiędzy nadawcą a odbiorcą komunikatu w ramach realizowanej funkcji informowania, tj. nadawca zakłada, że odbiorca nie ma wiedzy specjalistycznej z tego obszaru technicznego i że jego rola polega na wprowadzeniu go w specyfikę tego obszaru, zaprezentowaniu możliwości rozwiązań i zastosowań, co widoczne jest np. w następujących wypowiedziach:

...*finden Sie ganz einfach für jedes Lebensmittel den optimalen Platz – Storage Guide...*

Home Connect – steuern Sie Ihren intelligenten Kühlschrank von überall aus...
(por. <https://www.siemens-home.bsh-group.com/de>)

...*Steuern Sie Funktionen und Temperatur mit Electronic Control...*

(por. <https://www.aeg.de>)

...*Die LED-Beleuchtung stellt Ihre Lebensmittel immer ins Rampenlicht...*
(por. <https://www.bosch-home.com.de>)

Typowe schematy relacji semantycznych, pozwalające na klasyfikację wiedzy, koncentrują się wokół **pojęć** (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 134; Liedtke 2016: 164): prymarnych, czyli np. przedmiotu, produktu, oraz sekundarnych w tej relacji, czyli np. cech produktu. Przy wyborze odpowiednich schematów koherencyjnych autor kieruje się przede wszystkim aspektem intencjonalności tekstu. Relacje i konfiguracje w tekście nie muszą być i często nie są aktywizowane bezpośrednio i jawnie. Pozornie niepowiązane ze sobą fragmenty tekstu implikują szereg wzajemnych relacji, np.: produkt: lodówka (niem. *Kühlschrank*)

- narzędzie/cel – *kühlen... / lagern... / beschleunigtes Schnellgefrieren*
- właściwość/forma (kształt) – *iQ700 Einbau-Kühlschrank; freistehender Tisch-Kühlschrank...*
- specyfikacja/zawieranie – umiejscowienie jednej jednostki w drugiej, ale nie jako jej części – *Hausgeräte – Kühlschränke – Einbau-Kühlschrank*
- postrzeganie/ważność – symboliczne znaczenie przypisane jednostce – *iQ700... / hyperFresh Premium 0 °C... / intelligenten Kühlschrank... / Opti.Space... / 4-Sterne-Gefrierfach...*
- modalność – *die superCooling-Tast... / steuern... / extragroßes Lagervolumen*
- substancja (względnie materiał, z którego składa się jednostka – przedmiot, produkt) – *Glasablagen... / Ablagen aus Sicherheitsglas* (por. <https://www.aeg.de>)

W celu zachowania spójności semantycznej autorzy analizowanych tekstów – informacji o produkcie technicznym – często stosują operatory sterujące (por. Sandig 2006: 399 i n.), takie jak m.in.:

- operatory utrzymujące (niem. *Halter*) – otwierające tekst, np. tytuł/nagłówek, który sygnalizuje sens, np. *Kühlschrank – freistehender Tisch-Kühlschrank*
- operatory spinające (niem. *Klammer*) – na początku i końcu tekstu, np. *...mehr Lagerraum [...] – ...extragroßes Lagervolumen...*

Dodatkowym mechanizmem spójności semantycznej jest antecedenca (por. Liedtke 2016: 168), tj. użycie w tekście odniesień do okoliczności, np. poprzedzających jakiś fakt, ważnych dla jego zrozumienia. Podając jeden oczywisty element wyprzedzający, autor stara się rozdzielić dobrze znany element od nowego, którego wprowadzenie do kontekstu staje się dzięki temu łatwiejsze do zrozumienia, odszyfrowania lub wywnioskowania, a tym samym do zrozumienia (*given-new-contract*) (por. Clark, Haviland 1977: 9, za: Liedtke 2016: 168). W języku niemieckim funkcję tę spełnia m.in. użycie rodzajnika, np. *die superCooling-Tast.../ die Funktionen*.

Kolejnym mechanizmem gwarantującym spójność informacji o produkcie w badanym obszarze techniki jest relacja **tekstu do obrazu**, tj. konsekwentne uzupełnienie treści pisanej treścią wizualną, czyli zdjęciem, filmem, grafiką. Dzięki temu tekst specjalistyczny zyskuje dodatkową wartość komunikacyjną. Kod ten można postrzegać zarówno jako redundantne źródło informacji (funkcja reprezentacyjna obrazów), jak i jako element stanowiący makrostrukturę strukturyzującą, tworzącą spójność semantyczną i redukującą tekst (funkcja organizująca) oraz przyczyniającą się do lepszego odbioru i zobrazowania treści tekstu (por. Sandig 2006: 407; Venohr 2007: 82 i n.; Żebrowska 2016; Stede 2018: 181). Warto w tym miejscu podkreślić, że każdemu z analizowanych tekstów towarzyszy element wizualny, co z pewnością jest regułą w przekazywaniu komunikatu odbiorcy – ilustrują to powyższe przykłady 2 i 3.

2.2.4. Wykładniki spójności formalnej informacji o produkcie

Spójność formalna jest powierzchniowym wyrazem spójności semantycznej, znaczeniowej (por. Kornacka 2007: 229 i n.). Wyrażana jest za pomocą mechanizmów i środków spójności, m.in. koniunkcji, implikacji, równoważności. Odnosi się zatem do płaszczyzny formułowania. Tekst jako system musi być stabilny, z kolei stabilność utrzymywana jest poprzez ciągłość wystąpień z uwzględnieniem sytuacji, w której tekst został użyty.

Spójność składniowa tekstu (kohezja) dotyczy sposobu, w jaki składniki tekstu powierzchniowego są ze sobą powiązane i zgodnie z formami gramatycznymi i przyjętymi konwencjami wzajemnie od siebie zależne. Obejmuje to wszystkie sposoby sygnalizowania zależności powierzchniowych w tekście, tj. eksplicytnie i implicytnie (por. Sandig 2006: 363), które odpowiadają procesom kognitywnym przebiegającym w czasie produkcji (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 20, 73 i n.; Adamzik 2016: 258; Stede 2018: 25).

Wskaźnikami zespolenia formalnego obecnymi i typowymi dla informacji o produkcie (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 73 i n.) w badanym obszarze komunikacji specjalistycznej w technice są:

- rekurencja leksykalna, czyli proste powtórzenie elementów lub wzorców, w tym powtórzenie tego samego słowa lub wyrażenia, np.:

*...Wir schützen die Lebensqualität, indem **wir** die 3 Schlüsselemente der Konservierung erfüllen...*

(por. www.aeg.de/kitchen/cooling)

*...Finden Sie **Ihr** passendes Gerät – mit unserem Online-Kaufberater. Mit unserem Kaufberater finden Sie in nur wenigen Klicks den Einbau-Kühl- oder Gefrierschrank, der am besten zu **Ihren** Bedürfnissen passt...*

*...**Frisch, frischer, HyperFresch**...*

(www.siemens-home.bsh-group.com/de)

- rekurencja tematyczna (por. Sandig 2006: 372) lub stylistyczna (Sandig 2006: 381). Ich celem jest podkreślenie, uwypuklenie bądź wyolbrzymienie cechy (por. de Beaugrande, Dressler 1990: 81 i n.), np.:

*...Die accent line Kühlschränke von Bosch zeichnen sich durch **erstklassige Technik** und modernes Design aus. Merkmale wie **die VitaFresh pro Frischeschubladen** mit zwei **unterschiedlichen Klimazonen** und **zusätzliche LEDSpots** für eine optimale Beleuchtung erleichtern Ihnen den Alltag...*

(por. www.bosch-home.com.de)

*...Finden Sie Ihr passendes Gerät – mit unserem **Online-Kaufberater**. Mit unserem **Kaufberater** finden Sie in nur wenigen Klicks den Einbau-Kühl- oder Gefrierschrank, der am besten zu Ihren Bedürfnissen passt...*

(www.siemens-home.bsh-group.com/de)

- rekurencja częściowa, czyli przesunięcie elementów zdania do innych klas, tj. ponowne użycie znaczeniowo tożsamy, ale należących do innej kategorii gramatycznej wyrazów, np.:

*...hyperFresh Premium 0 °C – **optimale Lagerung** für frische Lebensmittel*

[...]

*Viel Platz bietet die bigBox um großes Gefriergut **optimal zu lagern** und zu stapeln.*

(www.siemens-home.bsh-group.com/de)

- paralelizm – powtórzenie struktury, ale z wypełnieniem jej nowymi elementami, innymi wyrażeniami, za pomocą których akcentujemy związki formalno-treściowe (por. Gajda 2014: 11), np.:

...Die **Blätter** sind *knuspriger*, **Äpfel** *knackiger* und alles schmeckt besser...
(www.aeg.de/taste/discover/buying-guides/fridge-freezers)

- parafraza – powtórzenie treści przy użyciu innych wyrazów, np.:

... *Alles vom Kohl bis zur Gurke*...
(www.aeg.de/taste/discover/buying-guides/fridge-freezers)

- proformy – zamiana elementów niosących treść na inne krótkie wypełniające miejsce formy bez niezależnej treści, m.in. przy użyciu zaimków lub anafory, np.:

...Dank austauschbarem Akku und Schnellladegerät bietet **der Unlimited** extralange Laufzeiten: Während der eine Akku lädt, kann der andere **den Handstaubsauger** mit Energie versorgen. So ist der Unlimited immer einsatzbereit und liefert perfekte Ergebnisse vom Boden bis zur Decke. Ein weiterer Vorteil: **Der Bosch MehrGeräte-Akku** ist ab sofort Teil der POWER FOR ALL ALLIANCE und kann somit für zahlreiche **18V Geräte** unterschiedlichster Marken verwendet werden...

- funkcjonalne rozczłonkowanie zdania – ingerencja w szyk zdania w celu wskazania ważkości, nowości treści. Umieszczenie elementu we wcześniejszych lub późniejszych fragmentach sugeruje względne priorytety i stopnie informatywności, np.:

...Lebensmittel mit nur einem Gerät, kühlen und einfrieren – **mit unseren Kühl-Gefrierkombinationen**...
...Die Gefrierboxen lassen sich leicht herausnehmen und wieder anbringen, **für eine mühelose und bequeme Lagerung**...
...Sie bestimmen, wie Sie Ihre Lebensmittel lagern – **jeden Tag**...
(www.aeg.de/kitchen/cooling)

Do grupy innych technik, odzwierciedlających relacje pomiędzy zdarzeniami tekstu, należą także:

- łączenie, tj. koniunkcja – dodawanie dwóch i więcej współzależnych elementów, np.:

...Versetzen **und** ordnen Sie einzelne Module schnell **und** leicht nach Ihren Bedürfnissen...
(por. www.aeg.de/kitchen/cooling)

- podporządkowanie – podkreślające argumentowanie (uzupełnienie, cel, warunek), np.:

...Unser Twintech Kühlsystem stellt sicher, **dass** die besten Aromen, **die** Mitter Natur zu bieten hat, bei optimaler Temperatur gelagert werden...
(www.aeg.de/kitchen/cooling/freezers/built-in-freezer)

...*Wenn Sie also viel frisches Obst und Gemüse kaufen, findet sich immer Platz in dieser geräumigen Schublade...*

(por. www.aeg.de/taste/discover/buying-guides/fridge-freezers)

...*Wenn frische Lebensmittel eingefroren werden, sollte man keine Zeit verlieren, damit alle Nährstoffe erhalten bleiben...*

(www.aeg.de/kitchen/cooling/freezers/built-in-freezer)

Warto w tym miejscu zauważyć, że w badanych tekstach nie występują dysjunkcja, czyli dodawanie dwóch i więcej wymiennie współzależnych, alternatywnych elementów, ani kontrjunktja, tj. relacja dopuszczająca równoważąca wzajemnie wyrażenia, co przypuszczalnie wynika z funkcji tekstu i jego przynależności gatunkowej.

Jak słusznie twierdzi Żydek-Bednarczuk (2012: 170), w tekstach publikowanych w formie cyfrowej klasyczną kohezję zastępują w dużej mierze linki, które tworzą elementarną strukturę ukazującą hipertekst jako femiczną sieć znaczących relacji. Ustalają określony układ relacji dany czytelnikowi, wyznaczają drogi poruszania się po sieci, podpowiadają relacje, ale zarazem kontrolują dostęp do informacji. Występuje w nich spójność implikowana: jeżeli *A*, to *B*, oraz koniunktja: *a* i *b*, a także równoważność: $A = B$. Linki są zatem również w przypadku badanego gatunku tekstów specjalistycznych wyznacznikiem spójności o charakterze kohezyjnym i koherencyjnym.

3. Podsumowanie

Aktualne praktyki komunikacyjne obecne w komunikacji specjalistycznej w technice i skoncentrowane wokół podaży produktu niosą ze sobą konieczność zachowania ogólnie przyjętych reguł, mechanizmów i strategii działania. Gatunek tekstu specjalistycznego, którym jest przedstawiana w niniejszym artykule informacja o produkcie, charakteryzują konwencjonalność i wzorcowość w zakresie treści i formy. Ten gatunek tekstu cechują w dużej mierze wyznaczniki spójności implicytnej w obszarze spójności pragmatycznej, tematycznej i semantycznej, gdyż funkcją dominującą tekstu jest informowanie oraz prezentowanie wiedzy na temat produktu. Na płaszczyźnie formalnej teksty te zawierają jednakże wskaźniki spójności, w szczególności w tych częściach, w których funkcja apelatywna przeważa nad funkcją informującą. Nie są to jednak teksty, w których formalne mechanizmy zespolenia są liczne. Warto podkreślić, iż spójność badanego gatunku tekstu w obszarze techniki – sprzętu AGD – wykazuje w dużej mierze cechy spójności wielopłaszczyznowej i nie ogranicza się wyłącznie do kilku wybranych wykładników zespolenia tekstu, choć sama struktura tekstu i brak typowych mechanizmów formalnego zespolenia tekstu mogą na to wskazywać.

Literatura

- Adamzik K. (2016): *Textlinguistik*. Berlin.
- Arntz R. (2001): *Fachbezogene Mehrsprachigkeit in Recht und Technik*. Hildesheim.
- de Beaugrande R.-A., Dressler W.U. (1990): *Wstęp do lingwistyki tekstu*. Przekład A. Szwedek. Warszawa.
- Engberg J. (1997): *Konventionen von Fachtextsorten. Kontrastive Analyse zu deutschen und dänischen Gerichtsurteilen*. Tübingen.
- Engberg J. (2003): *Textsortenkonventionen – Zum Status und zur Bedeutung für die übersetzungsbezogene Beschreibung von Rechtstexten*. [W:] *Textologie und Translation*. Red. H. Gerzymisch-Arbogart, E. Hajićova, P. Sgall. Tübingen, s. 61–83.
- Fix U. (2008): *Text und Textlinguistik*. [W:] *Textlinguistik. 15 Einführungen*. Red. N. Janich. Tübingen, s. 15–34.
- Gajda A. (2014): *Mechanizmy spójnościowe w dawnych tekstach popularnonaukowych*. [W:] *Spójność tekstu specjalistycznego*. Red. M. Kornacka. Warszawa, s. 7–20.
- Göpferich S. (1995): *Textsorten in Naturwissenschaften und Technik. Pragmatische Typologie – Kontrastierung – Translation*. Tübingen.
- Gruca S. (2003): *Badania z zakresu lingwistyki tekstu specjalistycznego w Polsce*. [W:] *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Red. B.Z. Kielar, S. Gruca. Warszawa, s. 35–55.
- Heinemann W., Viehweger D. (1991): *Textlinguistik. Eine Einführung*. Tübingen.
- Kaczmarek K. (2014): *Interpretacja terminologii związanej z teorią tekstu w aspekcie spójności (aspekt synchroniczny i diachroniczny w kształtowaniu się znaczeń na przykładzie terminów kohezja i koherencja)*. [W:] *Spójność tekstu specjalistycznego. Studia naukowe. T. 23*. Red. M. Kornacka. Warszawa, s. 30–39.
- Kornacka M. (2006): *W poszukiwaniu formalnych współczynników spójności tekstu specjalistycznego: próba ich wyprowadzenia z istniejących koncepcji spójności i jej wykładników*. [W:] *Teksty specjalistyczne w kontekstach międzykulturowych i tłumaczeniach. Języki specjalistyczne 6*. Red. J. Lewandowski, M. Kornacka, W. Woźniakowski. Warszawa, s. 87–110.
- Kornacka M. (2007): *W kwestii założeń wielopoziomowego opisu spójności znaczeniowej*. [W:] *Teksty specjalistyczne jako nośniki wiedzy fachowej. Języki specjalistyczne 7*. Red. M. Kornacka. Warszawa, s. 229–256.
- Liedtke F. (2016): *Moderne Pragmatik. Grundbegriffe und Methoden*. Tübingen.
- Lötscher A. (2008): *Textsemantische Ansätze*. [W:] *Textlinguistik. 15 Einführungen*. Red. N. Janich. Tübingen, s. 85–111.
- Mayenowa M.R. (1971): *O spójności tekstu*. Wrocław.
- Michnova I. (2010): *Produktpräsentation in der Fremdsprache (DaF)*. [W:] *Fachsprachenpädagogik im Germanistikstudium*. Red. M. Duś, G. Zenderowska-Korpus. Częstochowa, s. 141–147.
- Prasalski D. (2014): *Spójność tekstu specjalistycznego jako struktury wiedzy na przykładzie tekstu medycznego*. [W:] *Spójność tekstu specjalistycznego. Studia naukowe. T. 23*. Red. M. Kornacka. Warszawa, s. 90–102.
- Sandig B. (2006): *Textstilistik des Deutschen*. Berlin.
- Stede M. (2018): *Korpusgestützte Textanalyse. Grundzüge der Ebenen-orientierten Textlinguistik*. Tübingen.
- Storrer A. (1999): *Kohärenz in Text und Hypertext*. [W:] *Text im digitalen Medium. Linguistische Aspekte von Textdesign, Texttechnologie und Hypertext Engineering*. Red. H. Lobin. Opladen, s. 33–66.
- Venohr E. (2007): *Textmuster und Textsortenwissen aus der Sicht des Deutschen als Fremdsprache*. Frankfurt am Main.
- Wilkoń A. (2002): *Spójność i struktura tekstu: wstęp do lingwistyki tekstu*. Kraków.

- Zwierzchoń-Grabowska E. (2016): *Mechanizmy spójności formalnej hipertekstu internetowego*. [W:] *Spójność tekstu specjalistycznego 2. Studia naukowe*. T. 34. Red. M. Górnicz, M. Kornacka. Warszawa, s. 135–145.
- Żebrowska E. (2010): *Massenmediale Texte*. „Lingwistyka Stosowana“ 2, s. 251–259.
- Żebrowska E. (2016): *Text und Bild im Transfer des medizinischen Fachwissens*. „Lingwistyka Stosowana“ 18, s. 151–164.
- Żydek-Bednarczuk U. (2005): *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*. Kraków.
- Żydek-Bednarczuk U. (2012): *Hipertekst w perspektywie lingwistycznej, komunikacyjnej i kulturowej*. [W:] *Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną. Stan wiedzy i postulaty badawcze*. Red. M. Kita, M. Ślawska. Katowice, s. 167–177.

Źródła internetowe

<<https://www.aeg.de>>, dostęp: 08.04.2022.

<<https://www.bosch-home.com/de>>, dostęp: 12.04.2022.

<<https://www.siemens-home.bsh-group.com/de>>, dostęp: 04.04.2022.